

Vztah Evropského soudního dvora k národním ústavním soudům: Příklad německého Spolkového ústavního soudu^{*}

Siegfried Bross^{**}

Svá níže uvedená stanoviska ohledně zvoleného tématu bych chtěl prezentovat z různých úhlů pohledu. V první části se budu věnovat otázkám akceptace komunitárního práva a závěrů Evropského soudního dvora (dále jen „ESD“) v národním prostředí, ve druhé, podstatně rozsáhlejší části, vám představím vývojovou linii vztahu Spolkového ústavního soudu k ESD a v části třetí na závěr pohovořím o aktuální situaci, o návrhu ústavy a potřebě soudu rozhodujícího v případě vzniku kompetenčního konfliktu v Evropské unii.

A nyní podrobněji k jednotlivým problémům:

S ohledem na postupující evropský integrační proces, v jehož rámci došlo dne 1. května t. r., tedy před několika týdny, k rozsáhlému rozšíření o deset zemí (mezi nimi je též vaše země), si musíme především jako nejaktuálnější položit otázku po akceptaci komunitárního práva. Evropská unie se musí vnímat – a to je také váš budoucí úkol – jako právní a mírové společenství. Se zřetelem ke svým 25 členským státům a skutečností, že je domovem několika set milionů obyvatel, je třeba usilovat o to, aby nejen Evropa, nýbrž i celý svět odsud dostával pozitivní impulsy pro udržení míru.

Pro dosažení tohoto cíle je bezpodmínečným a nutným předpokladem solidní, transparentní a pro všechny členské země bez výjimky přijatelný právní řád. Právní řád Evropské unie, představovaný jak primárním právem ve smlouvách a v budoucnu též v evropské ústavě, tak sekundárním právem, může splňovat požadavky na mírotvornou funkci a z ní vyplývající celosvětové impulsy pouze tehdy, když bude z vnitřku členskými zeměmi a jejich obyvateli nejen akceptován, nýbrž zvnitřněn a z vlastního přesvědčení uváděn ve skutek.

V tomto ohledu hraje ESD v Lucemburku svrchovaně významnou úlohu, protože je to výhradně a pouze ESD, který má hájit smlouvy Společenství a v budoucnu také evropskou ústavu. Zde vnímám jisté problémy a požadují vytvoření soudu rozhodujícího v případě vzniku kompetenčního konfliktu. Stav, kterého bylo dosaženo v nedávné době před rozšířením a po několika týdnech krátce po rozšíření, pociťuji ve sféře akceptace komunitárního práva jako spíše neblahý. Zprávy ESD o zahájených soudních řízeních dokumentují neoddiskutovatelným způsobem, že akceptace komunitárního práva je velmi nedostatečná. Případů

^{*} Tento článek je druhým z trojice zde otištěných upravených verzí referátů přednesených na konferenci „Dopady přijetí ústavní smlouvy EU na vnitrostátní ústavní pořádek“, kterou dne 4. června 2004 uspořádaly Výbor pro záležitosti Evropské unie a Stálá komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury ve Valdštejnském paláci v Praze.

^{**} Prof. Dr. Siegfried Bross, soudce Spolkového ústavního soudu SRN, Karlsruhe

soudních pří o porušování příslušných smluv přibývá, a i někdejší premiant – Spolková republika Německo – je stále častěji terčem kritiky Evropské komise v Bruselu. Vzhledem k tomu, že Německo v této věci není výjimkou, nelze se než podívat nad tím, že evropský integrační proces je prosazován tak vehementně právě těmi původními členskými zeměmi, které přitom tak často porušují dosavadní smlouvy. Ani tyto země samotné tak nedokáží ve své suverénní pozici jakožto původci smluv a autonomní smluvní partneři integračního procesu dodržovat to, co přijali jako smluvní závazky.

Ve své přednášce se nehodlám výslovně zabývat otázkou, jak se realizuje akceptace komunitárního práva u cílových adresátů, tedy obyvatel Evropské unie. Zde nemám primárně na mysli porušování zákona nebo nezákonné jednání v souvislosti s komunitárními předpisy, ale spíše požadavek národních ústavních soudů, aby komunitární právo odkázalo Komisi Evropských společností a ESD v Lucemburku do příslušných mezí. A navíc bych se příliš nedivil, kdyby v nových členských zemích v důsledku časově mnohem kratší zkušenosti bylo zapotřebí vykonat ještě mnoho osvětové práce.

Pro naše téma v užším smyslu – bezprostřední vztah mezi ESD a národním ústavním soudem – je zásadní odpovědět na otázku mezinárodní příslušnosti pro rozhodnutí soudního sporu a z této odpovědi vyjít. Vyjádřím se konkrétněji: Pro vztah mezi ESD a národním ústavním soudem je vždy zásadní problém, kdo má pravomoc konečného rozhodnutí, je-li národnímu ústavnímu soudu předloženo tvrzení, že evropské právo či právní akt, jenž se na něm zakládá, odporuje národnímu ústavnímu právu. V dosavadních závazných smlouvách Společenství k této otázce neulezneme nic. Judikatura ESD v této záležitosti není přesvědčivá a hodlám se jí kriticky věnovat. Judikatura Spolkového ústavního soudu Spolkové republiky Německo, kterou se chci následně zabývat, však také vykazuje dogmatické nedostatky. V posledku jde o mezinárodní příslušnost národního ústavního soudu, požaduje-li se, aby rozhodoval soudní pře, které přesahují národní hranice. Dokud Evropská unie není spolkovým státem v tom smyslu, že národní státy, které jsou její součástí, budou pouze nesamostatnými participujícími státy a vzdají se vlastní národní suverenity, zůstane tato otázka otázkou klíčovou.

Mám-li charakterizovat stávající výchozí stav ve Spolkové republice Německo ve věci vztahu ESD a národního ústavního soudu, mohu i po rozhodnutí ze dne 7. června 2000 (nařízení týkající se obchodu s banány) navázat na tzv. maastrichtský rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 12. října 1993. O akceptaci komunitárního práva na národní úrovni všeobecně a o vztahu ESD na evropské rovině vůči Spolkovému ústavnímu soudu Spolkové republiky Německo na národní rovině pojednávají především dvě jeho pasáže. Znějí takto: „*Osob, na něž se vztahují základ-*

ní práva v Německu, se též týkají akty zvláštní veřejné moci supranárodní organizace oddělené od státní moci členských zemí. Tyto akty se tak dotýkají záruk Ústavy Spolkové republiky Německo a úkolů Spolkového ústavního soudu, jejichž předmětem je ochrana základních práv v Německu a v tomto smyslu nikoli vůči německým státním orgánům. Spolkový ústavní soud však vykonává svou jurisdikci ohledně aplikování odvozeného komunitárního práva v Německu v 'kooperačním vztahu' k Evropskému soudnímu dvoru, neboť Evropský soudní dvůr zaručuje ochranu základních práv v každém jednotlivém případě pro celou oblast Evropských společností, a Spolkový ústavní soud se tak může omezit na všeobecné zaručení kogentních standardů základních práv. ... „Pokud by například evropské instituce či orgány aplikovaly či rozvíjely Smlouvu o Evropské unii způsobem, jenž již není v souladu se zněním smlouvy schválené německým zákonem o jejím přijetí, právní akty, jež by z toho vyplývaly, by na německém výsostném území nebyly závazné. Německé státní orgány by z ústavněprávních důvodů nemohly tyto právní akty v Německu aplikovat. Takovýmto způsobem prověřuje Spolkový ústavní soud, zda právní akty evropských institucí a orgánů setrvávají v mezích výsostných práv jim stanovených, nebo je překračují.“

Maastrichtský rozsudek Spolkového ústavního soudu ukazuje, že v otázce vztahu Spolkového ústavního soudu vůči ESD se v podstatě jedná o dva okruhy otázek, totiž o ochranu základních práv národním ústavním soudem a o prověřování kompetence pro normotvornou činnost. Maastrichtský rozsudek však v judikatuře Spolkového ústavního soudu nestojí izolovaně; spíše se nachází v judikatorní linii, kterou zahájil Spolkový ústavní soud již rozhodnutím ze dne 18. října 1967. Tuto linii bych vám chtěl blíže nastínit, a to nikoli abych vás poučoval, nýbrž abych vás informoval, co se v judikatuře Spolkového ústavního soudu rozvinulo nikoli zcela přesvědčivým způsobem. Dokáží si představit, že by snad na základě těchto informací mohlo pro vás být poněkud snazší stanovit a vytvářet vztah mezi ESD a vašim národním ústavním soudem.

Chtěl bych na samý začátek jasně říci, že obě právní figury, a to jak kooperační vztah, tak právní akt překračující meze výsostných práv, nepovažuji za nástroje vhodné k definici pozice národního ústavního soudu vůči ESD. Namísto kooperačního vztahu je přiměřeným dogmatickým řešením, ale i řešením, které odpovídá mezinárodním smlouvám, spíše komplementární vztah mezi národním ústavním soudem a ESD. Dogmaticky nelze představu kooperačního vztahu mezi soudy podle německého právního řádu odůvodnit bez neshody. Soudy nespolupracují spolu navzájem, nýbrž jsou povinny svěřenou soudní moc realizovat v plné míře nerozdílně. Mohou spolupracovat pouze v případech, jež podléhají zvláštním pravidlům; jinak by totiž vytvoření kooperačního vztahu jedním soudem směřovalo k uplatnění kompetenční kompetence.

Ta však nepřísluší žádnému soudu, protože soudy samy nepodléhají žádné věcné kontrole. Soud by se tak sám vybavil všestrannou mocí, čímž by zároveň ztratil jakoukoli legitimitu v rámci právního státu a demokratického zřízení.

Usiluje-li o kooperaci mezi soudy výhradně autorizovaný ústavodárný orgán, zákonodárný orgán či – jako zde – strany uzavírající smlouvu, je k tomu zapotřebí v dané věci jasně stanovit pravidla. Taková pravidla se nacházejí například v Ústavě Spolkové republiky Německo ve čl. 100 odst. 1 u povinnosti obecného soudu předložit věc k posouzení Spolkovému ústavnímu soudu nebo v čl. 234 Smlouvy o založení Evropského společenství, upravujícím rozhodování o předběžných otázkách soudů členských zemí u ESD. Z toho lze usuzovat, že maastrichtský rozsudek Spolkového ústavního soudu nemůže v tomto bodě sloužit jako vhodný příklad pro vztah ESD k národnímu ústavnímu soudnictví.

Další právní figuru vytvořenou Spolkovým ústavním soudem, a to figuru právních aktů překračujících meze výsostných práv, rovněž nelze přivítat, a to ze systematických důvodů. V případě multilaterální mezinárodní smlouvy – o takovou se v každém případě jednalo ještě v okamžiku maastrichtského rozsudku – je nutně vyloučené, aby si národní ústavní soud nárokoval možnost prověřovat právní úkony komunitární moci, učiněné na základě existujících smluv, s ohledem na jejich korespondenci s národním ústavním právem. Takovýto počin by byl z hlediska mezinárodněprávního přípustný pouze tehdy, pokud by v příslušných smlouvách byly učiněny tomu odpovídající výhrady. Takovéto výhrady však neexistují. Je zapotřebí si představit následky, které by z dané situace plynuly: Ústavní soud určitého konkrétního smluvního partnera rozhodne samostatně a nezávisle na ústavním soudu jiného smluvního partnera. Tím by pro smlouvy neexistovala od počátku žádná právní jistota a realističky by nebylo možné očekávat, že by za takto nejistého předpokladu určitý stát přijal tak dalekosáhlé závazky, o jaké se usiluje evropskými smlouvami během vývoje trvajících již několik desetiletí.

Nezávisle na skutečnosti, že Spolkový ústavní soud v této věci přehlédl taktéž problematiku mezinárodní příslušnosti celkově i pro předmět smlouvy, je dále zapotřebí vzít v úvahu, že evropské zakládací smlouvy se při postupující integraci smluvních států vymykají v určitých úsecích mezinárodněprávnímu posouzení a mezinárodněprávním měřítkům. Na rozdíl od mezinárodních smluv, jejichž obsah i při vývoji do budoucna – jako v případě Charty Spojených národů – je ve všech zásadních bodech stanoven a v jejichž případě se mohou vlivem vývoje v čase měnit pouze jednotlivé smluvní podmínky v rámci výchozí situace, s tím evropskou smluvní situaci nelze srovnávat. Neboť pokud byly kompetence přeneseny na evropskou úroveň, byl s tím spojen explicitní záměr vytvořit do budoucna orientovaný, a tím dynamický evropský právní řád.

Tím však bylo všem smluvním státům do posledního důsledku jasné, že při převodu určité kompetence nemohou s úplnou jistotou odhadnout, jakým směrem se bude tento proces ubírat. Od tohoto okamžiku stály za postupným vývojem toliko a pouze Evropská komise v Bruselu a ESD v Lucemburku, a to především proto, že smluvní státy v konkrétních případech své kompetence (např. právo Komise na iniciativu) nebraly dostatečně vážně.

Vyřešit tuto problémovou oblast nejen uspokojivě, nýbrž i věcně a přiměřeně, bude jedině možné prostřednictvím evropského soudu rozhodujícího v případě kompetenčního konfliktu, do jehož působnosti budou spadat kompetenční otázky týkající se evropských smluv, tak jako v každém státě zpravidla též existují ústavní soudy s příslušností státního soudního dvora k vymezení oprávnění a kompetencí nejvyšších státních orgánů.

Podkladem pro judikatorní linii Spolkového ústavního soudu je nedostatečná akceptace komunitárního práva, a dále nevyjasněný vztah mezi ESD a národními ústavními soudy. Jako výchozí může v tomto směru sloužit rozhodnutí Prvního senátu Spolkového ústavního soudu ze dne 18. října 1967, kdy bylo pomocí ústavní stížnosti právně napadeno nařízení podle práva Evropského společenství.

Nález Spolkového ústavního soudu zněl, že nařízení Rady a Komise Evropského hospodářského společenství (jednalo se o rok 1967!) nelze bezprostředně napadát pomocí ústavní stížnosti. Spolkový ústavní soud především vysvětlil, že nařízení Rady a Komise jsou akty zvláštní, „supranárodní“ veřejné moci, zakotvené smlouvou a jasně oddělené od státní moci členských zemí. Orgány EHS podle něj uplatňují výsostná práva, jichž se členské země zřekly ve prospěch Společenství založeného v jejich prospěch. Společenství není samo o sobě státem, ani spolkovou zemí. Je osobitým společenstvím nacházejícím se v procesu postupné integrace, je to jakési „mezistátní zařízení“ ve smyslu čl. 24 odst. 1 Ústavy Spolkové republiky Německo, na něž Spolková republika Německo – jakož i ostatní členské země – přenesla určitá výsostná práva. Dále Spolkový ústavní soud uvedl, že tím vznikla nová veřejná moc, která je vůči státní moci jednotlivých členských zemí samostatná a nezávislá. Její akty tedy ze strany členských zemí není zapotřebí ani potvrzovat, a ani je z jejich strany není možné zrušit. Smlouva EHS pak údajně představuje do jisté míry ústavu tohoto společenství. Právní předpisy vydané orgány společenství v rámci jejich smluvně zakotvených kompetencí, tedy „sekundární komunitární právo“, představují vlastní právní řád, jehož normy nejsou ani mezinárodním právem, ani národním právem členských zemí. Komunitární právo a vnitrostátní právo členských zemí jsou podle Spolkového ústavního soudu „dva svěbytné, navzájem odlišné právní řády“. Právo vytvořené smlouvou EHS pak vyvěrá z „autonomního právního zdroje“.

V rámci tohoto právního řádu podle daného vyjádření existuje vlastní systém právní ochrany. ESD „zajišťuje zachování práva při výkladu a aplikaci“ smlouvy EHS. Dohlíží předně na zákonnost jednání Rady a Komise. Z právní povahy Společenství údajně vyplývá, že výsostné akty vydané jejich orgány v rámci jejich příslušnosti, k nimž patří nařízení podle čl. 189 Smlouvy, nejsou akty německé veřejné moci ve smyslu § 90 Zákona o Spolkovém ústavním soudu (BVerfGG). Ústavní stížnost bezprostředně namířená proti takovému aktu tedy není přípustná.

Uvedený případ je prvním příslušným rozhodnutím ke vztahu komunitárního práva k národnímu právu a ke vztahu Spolkového ústavního soudu k ESD. Oblasti kompetence jsou jasně definované, avšak závěry učiněné z daného rozhodnutí jsou pochybné; neboť pouze primární právo na úrovni Společenství a národní právo jsou dva samostatné, vzájemně odlišné právní řády. Od okamžiku, kdy je z úrovně Společenství kodifikováno sekundární právo – a pouze toto právo je směrodatné ve vztahu k občanům členského státu –, obraz nastíněný Spolkovým ústavním soudem nesouhlasí. Sekundární komunitární právo nevytlačuje odpovídající národní právo, nýbrž nastupuje neodvozeně na jeho místo, protože daný smluvní stát v tomto rozsahu přenesl svou suverenitu na úroveň Společenství. Kvůli tomuto předání suverenity proto sekundární komunitární právo působí od počátku jako národní právo. Evropské právo vytvořené dříve smlouvou EHS a v současné době tvořené stávajícími smlouvami sice původně vyvěrá z autonomního komunitárního právního zdroje, v každém smluvním státu však působí jako neodvozené národní právo, protože tyto státy se odpovídajícím způsobem vzdaly suverenity. Odlišné posouzení by přicházelo v úvahu, pokud by ve smlouvách byly stanoveny výhrady ohledně odvolání postoupení nebo výpovědi ve věci jednotlivých předmětů smluv.

Uvedený dřívější náleží Spolkového ústavního soudu jasně navzdory právním posouzením ukazuje, že problémy týkající se akceptace ve věci vzdání se suverenity a přenesení nekontrolovatelné příslušnosti na úroveň společenství představovaly odedávna nepřekonatelnou překážku v evropském integračním procesu. Je s podivem, že po roce 1967 až do dnešních dnů tato záležitost nebyla zohledněna odpovídajícími úpravami v příslušných smluvních zněních.

Vyostření problému, v jakém vztahu se vůči sobě nacházejí ESD a Spolkový ústavní soud, ve směru ochrany základních práv se projevilo v judikatuře „Solange“ Spolkového ústavního soudu. Výrok rozhodnutí ze dne 29. května 1974 zní: „Pokud“ *Solange integrační proces Společenství není natolik pokročilý, že by komunitární právo obsahovalo též formulovanou a platnou listinu základních práv, odsouhlasenou parlamentem, která by byla adekvátní vůči listině základních práv Ústavy Spolkové republiky Německo, je pro vyžádání rozhodnutí ESD požadovaného dle čl. 177 smlouvy přípustné a nutné předložení věci ze strany soudu*

Spolkové republiky Německo vůči Spolkovému ústavnímu soudu v rámci řízení přezkumu norem, pokud soud považuje předpis komunitárního práva, jenž je pro něj významný při rozhodování, ve výkladu ESD za neaplikovatelný vzhledem k tomu a do té míry, že koliduje s jedním ze základních práv ústavy Spolkové republiky Německo.

I v případě, že Spolkový ústavní soud potvrdí dosavadní judikaturu, a navíc uzná, že Spolkový ústavní soud nemůže rozhodnout závazně, zda a s jakým obsahem je předpis sekundárního komunitárního práva slučitelný s primárním komunitárním právem, zabrání dalšímu, logicky se nabízejícímu kroku, aby bylo rozhodnuto, zda a v jakém rozsahu je v mezinárodním měřítku kompetentní pro možnou kolizi sekundárního komunitárního práva s národním ústavním právem, obzvláště s národními základními právy.

V okamžiku dalšího rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 22. října 1986 sice komunitární právo neobsahovalo žádnou formulovanou a platnou listinu základních práv, odsouhlasenou parlamentem, nicméně Spolkový ústavní soud rozhodl takto: „*Pokud Evropská společenství, obzvláště judikatura Soudního dvora společenství, všeobecně zajistí účinnou ochranu základních práv vůči výsostné moci Společenství, jež je z hlediska závaznosti v podstatě srovnatelná s ochranou základních práv stanovených Ústavou Spolkové republiky Německo jako kogentních, zejména všeobecně zaručujících věcnou podstatu základních práv, Spolkový ústavní soud již nebude vykonávat svou soudní pravomoc ohledně aplikovatelnosti odvozeného komunitárního práva, které se požaduje jako právní podklad pro jednání německých soudů či úřadů ve výsostné oblasti Spolkové republiky Německo, a již tedy nebude ověřovat toto právo s ohledem na základní práva plynoucí z Ústavy Spolkové republiky Německo. Odpovídající postup podle čl. 100 odst. 1 Ústavy Spolkové republiky Německo je tímto nepřipustný.*“

Dané rozhodnutí řeší rozpor mezi Spolkovým ústavním soudem a ESD ve věci ochrany národních základních práv pouze prvoplánově. Řešení stanovené v BVerfGE 73, 339 neruší alespoň co do podstaty konečný kontrolní nárok Spolkového ústavního soudu vůči ESD. Na základě odpovídajícím způsobem zdůvodněných ústavních stížností a usnesení soudů o předkládání sporu by Spolkový ústavní soud musel podrobit ochranu základních práv na úrovni Společenství ze strany ESD bližšímu zkoumání. Je zapotřebí však zmínit ještě jedno hledisko. ESD vytvořil ochranu základních práv na úrovni Společenství, a to bez listiny základních práv odsouhlasené parlamentem. V této věci pro sebe nárokoval kompetenční kompetenci, a tím – vědomě, či nevědomě – vyvozoval důsledky ze závěrů národních ústavních soudů jako v *Solange I*. Z národního pohledu je toto neuspokojivé, neboť takováto zásadní rozhodnutí jsou úkolem daného suverénního subjektu, nikoli orgánu Společenství, a to ani pokud se zde jedná o soud.

Zapojení formulace *Solange* do čl. 23 odst. 1 věta první Ústavy Spolkové republiky Německo bez listiny základních práv odsouhlasené parlamentem zdaleka nereflktuje pouze náklonnost vůči integraci, a to stejnou měrou jako formulace *Solange II*. Tato formulace zároveň představuje podnět k ukončení členství v Evropské unii, pokud již nebude zajištěna ochrana základních práv v podstatě srovnatelná s Ústavou Spolkové republiky Německo. Těž s ohledem na to je vhodnější posuzovat vztah Spolkového ústavního soudu k Evropskému soudnímu dvoru jako vztah komplementární, a nikoli kooperační, protože v rámci komplementárního vztahu se konečný rozhodovací nárok Spolkového ústavního soudu stává zřejmým.

Potvrzení a zároveň ukončení judikatury tzv. *Solange* Spolkového ústavního soudu je patrné v rozhodnutí ze dne 7. června 2000 o nařízení týkajícím se obchodu s banány. Zde se praví: „1. Ústavní stížnosti a předkládání sporů, které dokládají porušení základních práv z Ústavy Spolkové republiky Německo sekundárním komunitárním právem, jsou od počátku nepřijatelné, pokud jejich zdůvodnění nedoloží, že evropský právní vývoj včetně jurisdikce ESD po vydání rozhodnutí *Solange II* poklesl pod úroveň požadované normy základních práv. 2. Proto musí zdůvodnění předložení věci nebo ústavní stížnosti konkrétně doložit, že ochrana základních práv vždy stanovená jako kogentní není v zásadě zajištěna. To vyžaduje konfrontaci ochrany základních práv na národní úrovni a na úrovni Společenství takovým způsobem, jak ji realizoval Spolkový ústavní soud v *BverfGE* 73, 339, 378–381.“

Rozhodující hodnota daného rozhodnutí spočívá v tom, že odmítá pokusy interpretovat maastrichtský rozsudek jako odklon od judikatury obsažené v *BVerfGE* 73, 339, 376 n, 386 (tímto směrem se ubírá též rozhodnutí ze dne 17. února 2000 – 2 BvR 1210/98 – Alkan, NJW 2000, 2015 n).

Požadavek na vytvoření soudu rozhodujícího v případě kompetenčního konfliktu na evropské úrovni nemá nic společného s výhradami vůči evropskému integračnímu procesu. Spíše tento požadavek spočívá ve zjištění, že v opačném případě nelze v rámci Společenství dosáhnout právní jistoty. Je jasné, že ústavní soud jednoho ze smluvních států v případě sporu, zda určitá kompetence byla přenesena na Společenství a v jakém rozsahu, daný konflikt převede na sebe. To je také metodicky vhodné do té míry, že smlouvy se k takovému případu konfliktu nevyjadřují a že návrh evropské ústavy nezavádí soud rozhodující v případě kompetenčního konfliktu, například o tom, zda je klauzule stanovující princip subsidiarity případná.

Návrh ústavy nepočítá – a to je značně překvapující – s normou, která je jinak imanentní pro každou občanskoprávní, zejména však pro každou důležitou mezinárodní smlouvu. Ustanovení o rozhodčím soudu

patří k instrumentariu každého právníka rozhodujícího ve smluvních sporech. Když se však již nejen přistoupi k rozšíření Společenství, nýbrž se připravuje i jeho prohloubení prostřednictvím vytvoření nových institucí a vybavení stávajících institucí dalšími kompetencemi, musí jako *conditio sine qua non* na posledním úseku cesty k evropskému spolkovému státu být ustaven také tento (vůči ESD) nejvyšší ústavní soud.

Právě Ústavní soud Spolkové republiky Německo může o sobě tvrdit, že již delší dobu ve své judikatuře ctí postavení a pozici přináležející ESD dle stávající smluvní situace a nesnaží se tuto pozici zpochybňovat. Tak se podle jeho judikatury například nemůže stát podkladem pro rozhodování zákon ve smyslu čl. 100 odst. 1 věta první Ústavy Spolkové republiky Německo, pokud je jisté, že nesmí být aplikován na základě komunitárního práva, které je s ním v kolizi.

Požadavek na ustavení soudu rozhodujícího v případě kompetenčního konfliktu a na odpovídající úpravu hierarchie norem ve Společenství a v pořadí právních zdrojů od úrovně společenství k národní úrovni v posledku vyplývá již nutně ze dvou rozhodnutí – *Costa/ENEL* (Rs 6/64, rozsudek ze dne 15. července 1964; Sb. 1964, str. 1251) a *Internationale Handelsgesellschaft*; (Rs. 11/70, rozsudek ze dne 17. prosinec 1970; Sb. 1970, str. 1125).

Nárok vznesený ze strany ESD, že celý komunitární právní řád má přednost před národním ústavním právem, a v důsledku též že určitá směrnice prostřednictvím rámce, jež vytváří, předchází národnímu ústavnímu právu, je neslučitelný s mezinárodněsmluvní konstrukcí smluv v rámci Společenství, z níž smluvní státy stále ještě vycházejí a považují sebe samotné za původce smluv. Stanovení hierarchií norem v případě takto uspořádaného smluvního systému, který představují evropské smlouvy od počátku, je výhradně věcí smluvních států.

V této souvislosti je především zapotřebí vzít též v úvahu, že evropské smlouvy byly nejprve koncipovány s ohledem na vývoj dynamického právního řádu, a to pouze pro několik málo oblastí, především oblast hospodářství. Pořadí norem, jakož i eliminace názorových rozdílů a urovnání sporů ohledně toho, zda a v jakém rozsahu je nutné přenášet určité kompetence, bylo od počátku slabým místem smluv Společenství. Až do této chvíle byly smlouvy neúplné, přičemž vyzývaly každý národní ústavní soud smluvního partnera k tomu, aby danou nesrovnalost řešil autonomně z podstaty vlastního ústavního práva. Těž ESD měl již dávno vlastní judikaturou na tuto situaci reagovat a zajistit, aby daná nesrovnalost odporující smluvnímu účelu a duchu smluv Společenství byla odpovídajícím způsobem odstraněna. Uplatněním kompetenční kompetence záměr Společenství naplněn nebude.